

ממש היה זה נס נגלה וחוף מדרך הטבע, וכל תכונתו של נס פורים היא שהוא כולו בהסתה, ולכן פירש שהיה נראה לעין כקלקול טבעי שנעשה בגופה.

ולאור זה נבין דברי חכמים וחידותם שהמשילו כפיית ההר "כגיגית", והיינו קובא שמטילים בה שחר, ולא אמרו ככפיית סל וכיו"ב, אלא שרצו חז"ל להודיענו במליצתם שהכפייה בזמן מתן תורה היתה בבחינת "שכרות" מרוב התגלות נסים גלויים שמבלבלים את המוח כמו שחר.

(יט"ז) ויצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה ויתיצבו וגו'.

ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מא) רבי חנינאי אומר היום כפול כלילה וישנו ישראל עד שתי שעות ביום ששינת עצרת ערבה והלילה קצרה, ויצא משה למחנה ישראל והיה מעורר אותם משינתם אמר להם עמדו משינתכם כבר בא החתן ומבקש את הכלה להכניסה לחופה וממתין לה כדי ליתן להם את התורה, ע"כ. ודבר זה פליאה עצומה בעין כל רואה איך יתכן שבני ישראל לא יבואו בהכנה דרבה להמעמד הנשגב הלז כל הלילה ולא עוד אלא שהיו ישנים עד ב' שעות ביום.

והביאור י"ל שאבותינו חשבו שענין מתן תורה הוא בבחינת נבואה, ולכן עלו כולם למטותיהם לקבל חזיון הנבואה בחלום הלילה מתוך שינה, ודימו שמתוך שמחה של מצוה של אכילה ושתייה ושינה עריבה יזכו להשראת השכינה ולחלומות של נבואה. ובאמת בענין הנביאות לא טעו שהרי בכל נביא חוץ ממש רבינו כתיב (בהעלותך יב), "אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו". ולכן היה משה רבינו צריך לעוררם משינתם להגיד להם כי לא הרי התורה כהרי הנבואה, כי לקבל את התורה צריכים להיות ער עם

הקב"ה היא ברורה מאד שהוא ית' מתנהג עם בני ישראל למעלה מדרך הטבע בנסים גלויים ובהשראת השכינה, באורים ותומים ובנבואות הנביאים, וזהו פירושה של כפיית ההר כגיגית. ורק בעולם כזה קבלו את התורה ברצון, שהיו מוכנים לקיים את התורה באוירא של נסים גלויים והשגחה פרטית הניכרת לעין כל ובזמן שיש השראת השכינה בתוכם, אבל בעת אשר החושך יכסה ארץ בהסתרת פנים שאין השגחתו ית' נראה עין בעין, אז לא יוכלו להתגבר על רוב הנסיונות, ואדעתא דהכי לא קיבלו את התורה.

ולכן כשגלו לבבל ופסקה השראת השכינה והתנהג הקב"ה עמהם בהסתרת פנים, ונתקיים בהם הכתוב (וילך לא, יח) "ואנכי הסתר אסתיר את פני" השתמשו באמתלא זו שלא קבלו את התורה על מנת כן. אבל מאהבת הנס שנעשה להם בימי אחשורוש, שגם הנס היה כולו בהסתרת (ע"י חולין קלט: ובדברינו בפרשת וילך שם), וראו איך שאף בהיותם בארץ אויביהם לא מאס בהם הקב"ה, וגם כשאהדרינהו לאפיה עוד ידו נטויה עלינו (ע"י חגיגה ו:), והוא ית' משגיח עליהם ומצילם גם בשעה שהוא מסתיר את פניו, אז כבר היו נכונים לקבל את התורה לקיים אותה באהבה בכל המצבים.

והנה במגילה (יב:) איי על (אסתר א, יב) "ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך" שציוה עליה לבוא לפני המלך רק בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה ולא באה, ואע"פ שהיתה פרוצה, משום שבא גבריאל ועשה לה זנב. ובמהרש"א שם הביא בשם הערוך, שלא עשה לה זנב ממש אלא שכל דבר שהוא יתר שאינו כמדת חבירו קרוי זנב, והקשה עליו המהרש"א מי הכריחו לפרש כן ולמה לא נאמר שעשה לה זנב ממש כבהמה. ולדברינו י"ל שאם היה עושה לה זנב

קצו מעין בית השואבה

יתרו

והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, שהרי הנביא מעיד והאבדתי "חכמים" מאדום. אבל "תורה בגוים" אף שדיבר הקב"ה עם נביאי אומות העולם ועם איוב וחבריו "אל תאמן".

והביאור שהנה חכמת אנוש בנויה על התבוננות בהמציאות, ועולה ממטה למעלה, כי אחר חטא אדה"ר היתה ההבנה במשטר הבריאה מעוטה מאוד (עיי' ע"ז ח. ואדר"י פ"א), ורק בבחינה בהטבע בכל עת ובכל שעה הוסיפו נדבך על נדבך עד שעמדו על החכמה, וכמו שאומרים בתפלה: אתה חונן וכו' ומלמד לאנוש בינה, לשון לימוד והוראה, שבכל דור ודור הקב"ה מלמד בינה קצת יותר מן הדור הקדום וממציאים חידושים נפלאים בהטבע, וגם מה שנראה היום כדבר נפלא אשר לא שערו הדורות הקודמים לא יחשב מאומה כלפי מה שיחודש בדור הבא, עד שתתפשט החכמה ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי ה' הוא אלקים אין עוד.

ועליית הדורות הזאת נמצאת רק בשאר החכמות, אבל בחכמת התורה מצינו ירידת הדורות מלמעלה למטה, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה (ב"ב עה.), אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים (שבת קיב:), והיינו שכשנתנה התורה לישראל במעמד הר סיני אז היתה ההתגלות הכי גדולה, ותפקיד כל הדורות הבאים להבין ולהשכיל באותה התורה ששמעו דור דעה מפי הגבורה, וכעבור זמן בוודאי תחסר ההשגה וההכרה. אמנם חסד ה' מעולם ועד עולם שבכל משך ירידת הדורות עמדו חכמים שיאירו לנו הדרך שלא תשכח התורה מפנינו כגון בסיום תקופת המשנה זכינו לסדרי משניות ע"י רבינו הקדוש, וכשנתקטנו הדורות סדרו רב אשי ורבינא הגמרא, וכן הרחיבו לנו הראשונים והאחרונים כדי שגם

מח צלול ושכל בהיר, כי אחרת אי אפשר ללמוד תורה בבינה דעה והשכל, וקבלת התורה עדיפה מנביאות כמאמר ז"ל (ב"ב יב.) חכם עדיף מנביא. וגם היו עומדים על רגליהם בשעת קבלת התורה כדכתיב "ויתיצבו", "ויעמוד העם" (כ"ח), "יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב" (ואתחנן ד,י), ועל כן נקרא בפי כל "מעמד" הר סיני דייקא. (והארכנו בזה בפרשת ואתחנן ד,י).

וזהו הטעם למנהגם של ישראל שבכל שנה ושנה בליל חג השבועות [כדאי' במגן אברהם או"ח סי' תצ"ד], שכשמתעוררות האורות וההשפעות של מתן תורה מתקנים אנו את טעות אבותינו ומנדים שינה מעינינו כדי לקבל את התורה מתוך לימוד במוחות ערים ובעינים פתוחות, וסדר הלימודים בלילה הזה נקרא "תיקון" ליל שבועות מהאי טעמא.

(יטב) וירד ה' על הר סיני וגו'.

במדרש איכה (פרשה ב,יג) אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמן הדא הוא דכתיב (עובדיה א,ח) "והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו", יש תורה בגוים אל תאמן דכתיב (איכה ב,ט) "מלכה ושריה בגוים אין תורה". ויש להבין אמרו חכמה בגוים "תאמן", הרי בדבר הנראה בחוש לא שייך לומר עליו ענין אמונה, והנה עינינו רואות שכבר בימים קדמונים נמצאו כל ז' החכמות אצל חכמי הגוים והפילוסופים, וכמו שמצינו חכמי בני קדם וחכמי מצרים בשלמה המלך (מלכים א ה,י) וסבי דבי אתונא בחז"ל (בכורות ח').

ונראה שכל חכמה שאינה מדריכה להכרת הבורא ית"ש לא נקראת "חכמה" בפי חז"ל, והיינו דקאמר "חכמה בגוים" שיוכל האדם להשיג מציאות ה' מצד חכמה "תאמן", אף שקשה מאוד מ"מ אפשר להגיע להכרה אמיתית שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים

וא"י ברכינו בחיי וברמב"ן שהברד ירד בר"ח שבט. וע"כ בזמן זה של ר"ח שבט ובשבת שאנו קורין ירידת הברד, פועלת ביותר סגולת הברד העומד נצב בין שמים לארץ להשפיע יראה בצירוף אהבה לישראל. ומנין תיבות בר"ד עם מצרי"ם עולה כמנין ירושל"ם [חסר יו"ד כמו שכתוב רובא דרובא פעמים בתנ"ך]. שזהו תיקון הברד למצרים, לצרף יראה עם האהבה שתהא בחי' ירושלים. ובר"ח שבט הוא ר"ה לאילן כדברי ב"ש. דהנה איל"ן בגי' צ"א, שזה יחוד הוי"ה אדנ"י כידוע שהם מדות האהבה והיראה, הנשפעים ע"י הברד שבר"ח שבט.

והנה בבני יששכר (מאמר א' חדש אלול אות ט') הביא בשם מגלה עמוקות שסיחון עו"ג הם בגימ' יג"ר מנין השמות הנכתבים על המזוזה לשמירה. וביאר הבני"ש הטעם בזה, כי סיחון ועוג היו ב' קליפות גדולות והיו יושבין על השער של א"י לשמור שלא יוכלו ישראל לבוא אליה בקדושתם. וכמו שבקדושה כותבים השמות יג"ר לשמירה לבל תכנוס ההקליפה, כמו"כ זה לעומת זה בקליפה קליפת סיחון ועוג יג"ר היה להבדיל כעין מזוזה מצ"ד הקליפה לשמירה לבל תכנוס הקדושה. ע"כ היה בהכרח מקודם לסלק המזוזה שבקליפה ואז תוכל הקדושה לכנוס עכת"ד.

והנה יראת שמים נקראת שער ועליה אמה"כ זה השער לה' צדיקים יבאו בו וכמו שהאריך בפ"א משערי אורה. ובמס' שבת (לא:) כל אדם שיש בו תורה ואין בו יר"ש דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל, מכריז ר' ינאי חבל על דלית לי' דרתא ותרעא לדרתא עביד ע"כ.

ענין הלינה בירושלים

"ופנית בבקר והלכת לאהלך", מלמד שצריך לינה.

מצינו בדברי חז"ל היכא דאיירי במצות סוכה דנקטו בעיקר את השינה בסוכה. אכן הרמ"א (סי' תרל"ט) כתב שעכשיו המנהג שאין ישנים בסוכה כי אם המדקדקים במצוות. ומלמד זכות עליהם.

וראוי להבין, למה הוצרך הרמ"א להוסיף בלשונו, שהמדקדקים במצוות ישנים בסוכה, שהרי פשוט הוא ומיותר.

ונקדים לבאר ענין מצות לינה, שחייבה התורה להעולה לירושלים ומקריב קרבן שילין בירושלים בלילה שאחריו, כמ"ש (דברים ט"ז) "ופנית בבקר והלכת לאהלך" וטעמא בעי. וביארתי בפ' ראה העעל"ט בירושלים עיה"ק ת"ו.

כי הנה ירושלים היא עיר האלקים ושם ביתו של הקב"ה ולא נתחלקה לירושלים לשבטים כי כולה לה'. וכאשר בר ישראל עולה לירושלים הוא אורח אצל הקב"ה.

ומאחר שהקב"ה שומר משמרתה של תורה ומקיים ג"כ מצוות התורה (כדאי בירושלמי במס' ר"ה), רצה הקב"ה לקיים מצות הכנסת אורחים במילואה, שהיא אכילה ושתייה ולינה. לכן צוה ה' לכל העולה לירושלים ומתארח אצל הקב"ה שילין שם עד הבוקר, כי הנה הקב"ה מתאוה אל העיר ירושלים כמ"ש (תהלים קל"ב) "כי בחר ה' בציון אוה למושב לו", ורצונו ית' שגם בני ישראל יתאוו לירושלים. וע"כ מבקש הקב"ה מישראל שבבואם להתארח בירושלים ולאכול שם קרבנותיהם ישארו ללון שם עד הבוקר ולא יצאו מיד את העיר. ולכך נרמז בתיבות ופני"ת בבק"ר שהם בגימ' כ"י בח"ר הוי"ה בציו"ן או"ה למוש"ב ל"ו.

ובאופן אחר יש לבאר, כי הנה איתא בדברי מהן האריז"ל ענין השכיבה כלילה, כי הנשמה עולה אז ליתן דין וחשבון על מעשי היום. וכדברי הפייטן "עורו נא כי בכל לילה, נשמתכם עולה למעלה, לתת דין וחשבון מפעלה". ואז מתעלות כל עבודת היום למעלה. ואם נמצאת הנשמה זכה וברה מוסרים לו חידושים וגלויים בתורה, וכמובא שהאריז"ל כשישן בשבת השיג כ"כ עד שהיה צריך שיעור שמנים שנה למסור מה שהשיג אז. ונמצא שהשכיבה תיקון גדול יש בה. וכמו שידוע שבאכילה ושתייה נעשים תיקונים גדולים כן ג"כ ע"י השכיבה נעשה תיקון גדול. ולא לחנם הטביע הקב"ה באדם הצורך לשכיבה.

וזה הענין שמצינו ביעקב אבינו שאמה"כ (בראשית כ"ח) "וישכב במקום ההוא" ואחז"ל שבמקום ההוא שכב אבל כל י"ד שנה שהיה בבית שם ועבר לא שכב כלילה. ונמצא שהשכיבה ההיא היה בה תיקון רב כי באה להעלות כל עבודתו במשך י"ד שנה. ולכן נזדמן לו שישכב במקום המקדש אשר שם שער השמים. כדי שתסייע קדושת המקום אל העליה הגדולה הזו. ואכן זכה הרבה מאוד בשכיבה ההיא שנגלה אליו ה' ובירכו בברכות נכבדות.

ובדרך זה יש לבאר מצות הלינה בירושלים, כי בעלות האדם לירושלים ועובד את ה' בהקרבת קרבן הרי כלילה שאחריו יש לו עבודה חשובה להעלותה כשהוא שוכב. לכן ראוי שתהי' שכיבתו במקום קדוש כדי שקדושת המקום תסייעו לעליית העבודה.

עיר של זהב

במס' שבת (דף נ"ז) תנן לא תצא אשה בעיר של זהב, ובגמ' (נט.) מאי בעיר של זהב רבב"ת אמר ר' יוחנן ירושלים דדהבא כדעביד ל"י רבי עקיבא לדביתהו. ת"ר לא תצא אשה בעיר ואם יצתה חייבת חטאת דברי רבי מאיר, וחכ"א לא תצא ואם יצתה פטורה, ע"כ. ודברי ר"מ קשים להבינם, הלא לובשת אותה דרך תכשיט ואמאי חייבת. וראיתי שהרש"ש תמה על זה וכתב שהואיל שחכמים אסרו להתקשט בזה בשבת